

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry

Allianssi-talo
Asemapäällikönkatu 1
00520 Helsinki
puh. 020755 2686
fax. 020755 2692
tyopajayhdistys@tpy.fi

Lausunto 24.2.2010

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Eduskunnalle annettava selonteko kunta- ja palvelurakennemuutoksesta

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry TPY on keskusjärjestö, joka edustaa 190 erilaista työpajaa Suomessa. Suuri osa TPY:n jäsenkentän työpajoista on edelleenkin kunnallisia (n. 65%) ja joukkoon mahtuu myös säätiöiden ylläpitämiä sosiaalisen työllistämisen yksiköitä, sekä yhdistysten ylläpitämiä organisaatioita. TPY:n jäsenenä on myös osakeyhtiömuotoisia työpajoja. Viimeisten vuosien aikana työpajakentälle on tullut myös koulutus kuntayhtymien ja useamman kunnan hanketoimintana organisoituja työpajoja. Kuntavetoisten työpajojen määrä on ollut TPY:ssä vuonna 2008 tekemän jäsenkyselyn perusteella laskussa, mutta tilalle on tullut useamman kunnan ylläpitämiä työpajoja – ja hankekokonaisuuksia, jotka myös voidaan laskea toiminnan hallinnoinnin näkökulmasta kunnallisiksi.

Valtakunnallisen työpajayhdistyksen näkökulmat raporttiin:

1. Kunta- ja palvelurakennemuutos on lähtökohdiltaan koko julkisen sektorin toimintaa ja sen perusteita muuttava uudistus

Kunta- ja palvelurakennemuutuksessa ei ole kyse vain kuntien määrän vähentämisestä ja hallintorakenteiden uudistamisesta, vaan myös uudenlaisten palvelurakenteiden synnyttämisestä ja myös valtion ja kuntien välisen työnjaon kehittämisestä. Suomessa on TPY:n mielestä liian pirstaleinen ja monimutkainen palvelujärjestelmä, joka pahimmillaan estää kansalaisia saamasta tarvitsemiaan palveluja. Tuottavuusnäkökulma ja erilaiset tehokkuuden vaatimukset voivat myös huonosti johdettuina heikentää kansalaisten perusoikeuksien toteutumista.

Kunta- ja palvelurakenteen uudistukseen liittyvien kuntaliitosten yhteydessä ei ole ollut havaittavissa työpajojen määrällistä vähenemistä. Uusia toimintayksiköitä on syntynyt useamman kunnan yhteistoiminnan kautta. Raportin sivulla 50 mainitaan, että liitoskuntien

osalta nuorten työpajapalvelut ovat parantuneet, mutta nykyisen laman oloissa työpajapalvelujen nykyisillä resursseilla on vaikea vastata niihin tarpeisiin, joita kasvanut syrjäytyminen ja nuorisotyöttömyys tuovat mukanaan. Kunta- ja palvelurakenteen uudistuksen jatkossa on huolehdittava siitä, että myös työllisyyden hoidon nimikkeen alla olevat monialaiset palvelut huomioidaan tasapuolisesti muiden palvelujen rinnalla kunnissa ja uusissa yhdistelmäkunnissa.

2. Kunta- ja palvelurakennemuutos on tuonut työpajakentälle uusia palvelujen tuottamisen tapoja

Eduskunnalle annettavan raportin tiivistelmässä mainitaan s. 5 uudistuksen vaikutusten kohdistuvan tällä hetkellä lähinnä hallinnollisten rakenteiden kehittämiseen, ei niinkään palveluihin. Kuntarakennemuutoksen ja uuden hankintalain myötä varsinkin sosiaali- ja terveystyöpalveluihin on tullut tilaaja- tuottaja toimintatavan mukaista palvelujen kilpailuttamista ja joidenkin palvelujen ulkoistamista. Sama trendi on havaittavissa myös työpajapalvelujen tuottamisessa. Suurten kuntien ja kaupunkien työpajat on resursoitu paremmin kuin pienet kuntapajat ja suurissa kunnissa myös pystytään paremmin paneutumaan palvelujen tuoteistamiseen ja palvelujen markkinointiin.

Kuntien ja valtion tarjoamia erilaisia työllistymispalveluja pitäisi myös tarkastella tulosten näkökulmasta. Kuntarakennemuutoksen yhteydessä pitäisi luoda eri tahojen toteuttamille ja rahoittamille työllisyyspalveluille yhteiset tavoitteet ja kriteerit. Työllistäminen ja sosiaalisen työllistämisen palvelut ovat myös kunnille merkittävä toiminnan osa-alue, mutta eduskunnalle annettavassa raportissa ei mainita paikallisia, alueellisia tai maakunnallisia työllisyysstrategioita lainkaan. TPY näkee tämän ongelmana ja toivoo, että eduskunta kiinnittäisi asiaan huomiota raportista keskusteltaessa. Erilaisia maakuntien tulevaisuusselvityksiä ja ennusteita elinkeinorakenteen muutoksista, väestön liikkuvuudesta, työpaikkojen määrästä ym. on tehty, mutta varsinaista valtion ja kuntien yhteistyönä tehtävää alueellista työllisyysstrategiatyötä ei käytännössä tehdä.

Raportin sivulla 75 mainitaan tilaaja-tuottaja toimintatavan yleistymisestä varsinkin sosiaali- ja terveystyöpalveluissa. Työpajatoiminnasta osa kohdistuu suoraan em. palveluihin ja jatkossa olisi tarvetta luoda yhteisiä palveluiden arviointikriteerejä valtion työhallinnon kanssa. Turhan usein työpajojen asiakkaat ovat palveluissa väärällä statuksella, koska asiakkaiden tarpeiden yhteisiä arviointikriteerejä ei ole olemassa. Raportin sivulla 69 mainitut yhteis palvelut olisivat sanan perimmaisessä merkityksessä sosiaalisen työllistämisen kentän näkökulmasta paras vaihtoehto pajojen asiakkaille, koska työpajojen valmentautajat tarvitsevat työvalmennuksen rinnalle tuekseen muiden viranomaisten tuottamia erityis palveluja.

Työhallinnon ja kuntien yhteistyön perusteet ovat jo olemassa työvoiman palvelukeskusten toiminnassa. TYP: ien kaltaisten palveluyhteenliittymien kehittämistä pitäisi jatkaa kunta- ja palvelurakennemuutoksen yhteydessä. Monialaisella viranomaisyhteistyöllä voidaan parhaiten vaikuttaa syrjäytymisen ongelmiin. Raportin sivulla 100 mainitaan kuntien ja valtion vuoropuhelun vaikuttavuuden lisäämisestä sekä siitä, että muutosta pitää selkeästi ohjata. Suomalainen työllisyyspolitiikka ja sen perinpohjainen uudistaminen voisi olla yksi hyvä pilotti valtion ja kuntien yhteistyön kehittämistä kohti monialaista viranomaistoimintaa.

3. Työpajatoiminnan saavutettavuus

Matti Vanhasen hallituksen hallitusohjelmassa mainitaan tavoite siitä, että työpajatoiminta pitää saada koko maata kattavaksi. Työpajaverkko kattaa jo varsin hyvin kuntaverkon,

mutta ongelmia on pienten kuntien omistamien pajojen palvelujen saavutettavuudessa ja laadussa.

Oman ongelmansa muodostaa työpajapalvelujen saavutettavuus varsinkin niissä kunnissa, joissa etäisyydet kuntakeskukseen ovat suuret. Tavoite 20 000 hengen työssäkäyntialueista on joillakin seutukunnilla haastava ja varsinkin lähipalvelut saattavat etäännyttää kuntalaisten lähipiiristä kauas uusiin kuntakeskuksiin. Tämä aiheuttaa vaikeuksia varsinkin vajaatyökykyisten ja huono-osaisten ihmisten palvelujen turvaamisessa. Työpajoissa on jo kehitetty malleja ns. matalankynnyksen palveluista, joilla pyritään vastaamaan haja-asutusalueiden asiakkaiden tarpeisiin. Työpajakentällä puhutaan mm. seinättömistä pajoista, jotka toimivat kiinteässä yhteistyössä paikallisten yritysten ja eri viranomaistahojen kanssa. Myös etsivä työparitoiminta on osoittautunut tehokkaaksi keinoksi löytää avuntarpeessa olevia, mutta usein sopivan palvelun tai jatkopolun löytäminen asiakkaille osoittautuu ylivoimaiseksi. Yksi ongelma on kuntien ja valtion tarjoamien palvelujen tiukat rajat, jolloin asiakas usein ohjautuu väärään palveluun.

Ammatillisen koulutuksen puolella asukasrajaksi on asetettu 50 000 henkeä, jolloin koulutuksen paikallisuus ja saatavuus voidaan turvata. Monilla alueilla työpajat voisivat toimia tehokkaammin ammatillisten koulujen yhteistyökumppaneina. Jo nyt työpajakentällä on kehitetty malleja, joilla työpajoissa tapahtunutta oppimista voidaan todentaa ja verrata koulujen opetussuunnitelmiin. Työpajat voisivat toimia varsinkin harvaan asutuilla seuduilla ammatillisten oppilaitosten tukiyksiköinä juuri työssäoppimisen palvelujen ja koulutuksen kehittäjinä.

4. Työpajojen suhde sosiaali- ja terveystalouteen

Kunta- ja palvelurakennemuutoksen yhteydessä pitäisi tarkemmin määrittellä myös työpajapalvelujen paikka ja rooli kuntien palveluissa ja varata toimintaan lisää rahaa ja vakansseja. Työpajat kohtaavat nykyisin entistä enemmän sellaisia asiakkaita, joilla ei ole mahdollisuuksia nopeilla toimilla siirtyä työpajojen kautta työmarkkinoille tai koulutukseen. Tällaiset valmentautuja-asiakkaat tarvitsevat entistä enemmän aikaa ja henkilökohtaisesti räätälöityjä monialaisia palveluja ja he ovat lähempänä kuntien sosiaali- ja terveystaloutta kuin työhallinnon palveluja. Esimerkkeinä voidaan mainita yli 500 päivää työttöminä olleet ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat.

Työpajakentän yksi suuri ongelma on edelleenkin se, että toiminnan rahoitus ja hallinto eivät muodosta selkeää yhtenäistä kokonaisuutta. Valtaosa työpajoilla aloittavista valmentautujista, joita Varsinais-Suomen Ely keskuksen selvityksen mukaan koko maassa vuonna 2008 oli 14648, tulevat työhallinnon kautta. Työvoimahallinto on edelleenkin suurin lähettävä taho, eli koko maassa 63% asiakkaista ohjautuu pajoille työhallinnon kautta. Työhallinto maksaa valmennukseen osallistuvien etuudet, työmarkkinatuen, palkkatuen ym. ja ostaa jonkin verran sosiaalisen työllistämisen organisaatioilta erilaisia palveluja.

Kunnat omistavat pääosin työpajat ja maksavat henkilöstön palkat ja toimitilojen sekä laitteiden ylläpidon. Usein myös toimintaa ylläpitävän hallintokunnan perustehtävä leimaa paikallista työpajatoimintaa niin, ettei laajempia yhteistyöverkostoja pääse kehittymään. Rahoitusta työpajat saavat myös erilaisten hankkeiden kautta ja tämä voi osaltaan myös kääntyä alkuperäistä tarkoitustaan vastaan. Vakinaista toimintaa pidetään vuosia yllä hankerahoituksilla ja omistajan toimesta tapahtuva toiminnan vakinaistaminen viivästyy. Useasta eri lähteestä tuleva rahoitus heijastuu myös työpajan asiakkaiden palveluihin ja niiden rahoitukseen.

5. Työpajat kunta- ja palvelurakenteen uudistuksessa

Työpajojen asiakkaat luetaan yleisesti työttömien suureen ryhmään, mutta käytännössä valmentautujat tarvitsevat myös sosiaali- ja terveystalveluja ja yleisesti myös opetusviranomaisten ja työpajojen yhteistyötä. Näin ollen työpajat ovat käytännössä monialaisen viranomaisyhteistyön perusyksikköjä kunnissa ja niille pitäisi myös viranomaisten taholta turvata riittävät toimintaedellytykset. Valtakunnallisen työpajayhdistyksen tavoitteena on, että kunta- ja palvelurakennemuudistuksen yhteydessä pystytään turvaamaan työpajatoiminnan ja sosiaalisen työllistämisen yksiköiden asema kunnissa. Toiminnan kehittyminen edellyttää, että kunnat ja valtio yhdessä luovat Suomeen monialaisen tiimimäiseen viranomaisyhteistyöhön perustuvan joustavan asiakastyön toimintatavan, jolloin myös tehokkuuden vaatimuksille löytyy selkeitä kriteerejä. Asiakkaiden tarpeista lähtevä palvelukulttuuri alkaa myös tuoda toivottuja tuloksia ja ikuisessa säästökierteessä elävät kunnat pystyvät osoittamaan toiminnan tuloksena kertyvän myös taloudellisia säästöjä. Ennen säästöjä pitää kuitenkin ensin panostaa.

Helsingissä 23.2.2010

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry TPY

Markku Hassinen
toiminnanjohtaja